

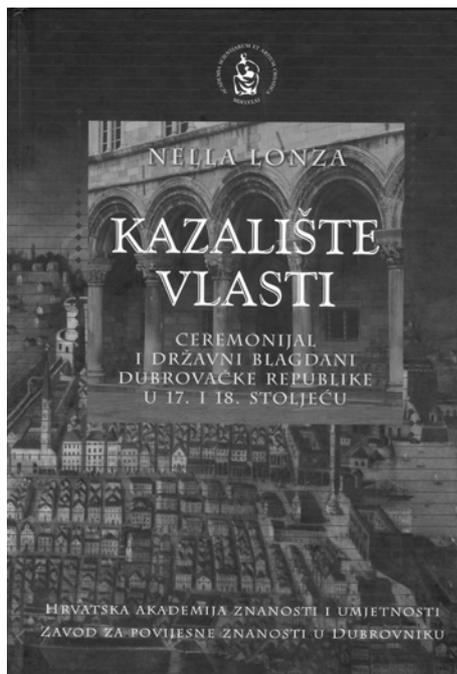
Nella Lonza: KAZALIŠTE VLASTI. CEREMONIJAL I DRŽAVNI BLAGDANI DUBROVAČKE REPUBLIKE U 17. I 18. STOLJEĆU. Zagreb - Dubrovnik, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2009, 591 str.

Avtorica se v knjigi z nekoliko atraktivnim naslovom *Kazalište vlasti* [Teater oblasti] spoprijema z dubrovniško ceremonialno prakso v 17. in 18. stoletju, ki je v omenjenem času, pred nastopom t. i. *mass medie*, služila kot sredstvo posredovanja informacij širši javnosti. Takšnih, do dovršenosti izpopolnjenih državnih ceremonij namenjenih širši publiki, je bilo v Dubrovniški republiki veliko. Večina skozi stoletja vzpostavljenih ritualov se od časa do časa vsebinsko nekoliko preoblikuje, nadgradi ali celo spremeni skladno s sporočilom, ki ga je hotela takratna oblast med ljudstvom propagirati, ali skladno s ceremonialno formo soudeleženca, kar je še posebej prišlo do izraza ob srečanju s turškimi predstavniki, ki so prihajali iz okolja, kjer so bile drugačne navade.

Knjiga je razdeljena na dva večja sklopa. V prvem sklopu se avtorica ukvarja z glavnimi akterji državnega ceremoniala; to so knez, ki je načeloval le mesec dni, Mali svet (enajst članov) in njihovo spremstvo. Profesionalizacija protokola Dubrovniške republike sega nekako v 15. stoletje, skladno z institucionalizacijo lastnega

sistema in učvrstitvijo zunanjepolitične podobe ter skrbi za lasten *image* (Lonza, 2009, 22). Skrb o ceremonialu je padla na pleča uradnikov najvišjih institucijah politične oblasti vse do 17. stoletja, ko se v vrstah dubrovniških uradniških služb pojavi tudi uradnik nove kategorije – *magister ceremoniarum* (Lonza, 2009, 24). Primarna naloga ceremoniarja je bilo sodelovanje in pomoč knezu pri državnih protokolarnih dogodkih, hkrati pa so opravljali tudi kako drugo nalogo v administrativnem aparatu. Sčasoma so nastajale tudi t. i. ceremonialne knjige ali priročniki, v katere so ceremoniarji po spominu beležili konkretne rituale; te knjige so služile kot paradigma naslednikom.

Omenjeni ceremonialni elementi so bili del dubrovniškega vsakdanjega življenjskega ritma. No, obstajali so tudi

ceremoniali, ki so se pojavljali kot sinkopa v tem običajnem teku s poudarkom na državnih pogrebih in kaznovanjih kot obredi izrazito nabiti s simboliko državne oblasti, njene naravi in vrednosti, kajti prav ta repetitivnost rituala s strani oblasti je izzvala občutek, da je država ta, ki transcendira svet posameznika in skozi konkretne ceremonialne oblike so se izražale abstraktne vrednosti, kot so kolektivnost, mir, sloga, varnost, čast, suvereniteta itn. In prav te pojme je bilo moč posredovati pasivni publiki posredno, preko pompoznih, emotivno nabitih obredov. Celoten ustavni sistem je bil prilagojen tako, da trenutni knez na oblasti ni imel skorajda nobene samostojnosti pri svoji pojavi in nagovoru publike. V mnogih priložnostih je bila celo zaželena knezova odsotnost v veri "manj je več", kar je po mnenju ceremoniarjev le povečalo njegov ugled. Ceremonialne knjige so tudi določale, kdaj se knez sme udeležiti maše in kdaj ne, simetričnost in simultanost protokolarne gestikulacije kneza in soudeležena spremstva, kdaj in kje se sme knez sprehajati, kako se praznično odeti, kakšne vrste spremstva mora imeti, skratka knez je bil le angažiran statist, ki je Senatu in abstraktno Republiki "posodil" svoj obraz za dobo enega meseca. Pri doseganju popolne podobe "odtujenega" kneza so se posluževali tudi posebnega "fonda besed", s posebno gramatiko in sintakso, brez katerega javni rituali ne bi mogli delovati kot učinkovit medij, kar se da jasno videti že pri sami investituri kneza, kjer so uporabljali strogo določeno terminologijo.

Tudi v drugem delu knjige avtorica s podobnim pristopom obravnava ciklične ritualne obrede, ki so se vsakoletno odvijali ob raznih praznovanjih z roko v roki s cerkvenimi običaji in liturgičnimi obredi. Ta cikličnost praznikov je ustvarjala občutek nekega ustaljenega in mirnega ritma, predvsem pa vtis, da se vse vrne na staro in znano, da jih Bog v zameno za pokoro ne bo zapustil. V navidezno nedolžna kolektivna praznovanja, na primer lokalnih svetnikov, so bila vpletena kompleksna sporočila o vladi, družbenem redu in harmoniji. Odličen pokazatelj naštetega je uporabnost *procesij* in *povork*. Procesije ob cerkvenih praznikih, ob državnih pogrebih, političnih dogodkih, zahvalne procesije in sramotilne parade v sklopu javne eksekucije in podobno so predstavljale usklajenost ljudi, nakazovale na družbeno harmonijo, slogo in kolektivnost, a hkrati jasno podčrtale hierarhijo v družbi in vlogo/nalogo posameznika.

Skoraj vsi državni rituali, ki jih avtorica v delu obravnava, so se odvijali na prostem in pred očmi javnosti, kjer je odigrala pomembno vlogo tudi urbana simbolika. Vsaka lokacija je imela svojo težino in pomen kot na primer: Knežji dvor in prostor pred njim, cerkev Sv. Vlaha (zaščitnik mesta) in katedrala, mestna vrata in podobno. Torej ni le zgolj slučajnost, da so se obredi kaznovanja dogajali na istem mestu kot ceremonije visoke pomembnosti pri utrjevanju identitete in legitimnosti države. Kot odličen primer avtorica navaja javno stigmatizacijo zločinca, ki se je dogajala v samem osrčju mesta, navadno ob mestni loži, kjer je mrgolelo ljudi, ki ga je tudi sama linčala, obenem pa se tudi zelo zabavala. Sporočilo javnosti je bilo jasno

– v čvrstost in učinkovitost državnega mehanizma ne gre dvomiti, ta pa dela v dobrobit družbe, medij prenosa pa je bil sam zločinec (Lonza, 2009, 117).

Vsak javni ritual je bil odlično režiran *performance* ali koreografija, kombiniran z udarno glasbo, premišljenimi gibi in barvami. V protokolarnem življenju v Dubrovniški republiki 17. in 18. stoletja je moč zaznati t. i. duh konservativizma (nanašanje na stare običaje) s pridihom novega vala ali mode, ki ga je prinesel barok. Z nastopom profesionaliziranega protokolarnega življenja, ko nekateri rituali dobijo povsem zaigrane, iluzionistične elemente (Lonza, 2009, 448) pa tudi to skrito teatraličnost, ki jo avtorica že v naslovu knjige želi izpostaviti. Najslikovitejši primer, s katerim je moč primerjati državne ceremonije s teatrom, je uporaba lutk kot nadomestek za na primer umrlega kneza ali upodobitev eksekucije zločinca, kateri je pred izvršitvijo kazni izginil neznano kam (Lonza, 2009, 96, 448).

V delu je jasno zaznati raziskovalni tok, ki je avtorico vodil od etnoloških in antropoloških raziskovanj k poglobljeni analitični raziskavi arhivskih virov, podprtih z obsežno literaturo, ilustracijami in tabelami. Knjigo toliko bolj ovrednotijo tudi izbrani prepisi iz primarnega vira raziskovanja – protokolarne knjige imenovane *Ceremoniale*. Avtorica nas opozarja na izrazito zapletenost in prepletenost državnih protokolov, ki so le delček mozaika ali slike vsakdanjega življenja Dubrovniške republike, ki je kot spreten režiser skonstruirala realnost prisotnim gledalcem. Ob branju dobimo občutek, da je mesto nastopalo kot *pars pro toto*, Republika pa je skozi omenjene prakse upodobljena kot mlada ženska, v katere kreposti ni moč dvomiti. Ta slika je nekakšna konstruktivno transportirana realnost, izražena preko ceremonija, ki je prepletena z ideologijo in propagando in je bila ključna pri procesu družbenega "vzgajanja" in oblikovanja koda obnašanja. Ta abstraktna sporočila pa je bilo laični in v večji meri pobožni množici moč posredovati s pomočjo nečesa konkretnega. Avtorica Nella Lonza na zelo poljuden način predstavi ves ta konglomerat praks in ni moč zameriti strokovnim recenzentom upravičeno oceno za prvovrstni znanstveni izdelek, saj delo odlično zajema najnovejša dognanja o funkcioniranju državnega aparata Dubrovniške republike.

Meliha Fajić